

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 821.14-1'04Елі7Піс:81'255.4

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2026.40.21>

Андрій САВЕНКО, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0003-0928-7186

e-mail: a.savenko@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

АЛЕКСАНДРОС ПАПАДІЯМАНДИС: ПИСЬМО ЯК ПОВЕРНЕННЯ ВТРАЧЕНОГО РАЮ

Пропонується перша апробація перекладу оповідання "Довкола озера" А. Пападіямандиса, яку супроводжує вступ щодо особливості поетики цього новогрецького автора.

Ключові слова: А. Пападіямандис, новогрецька проза, покоління 1880-х років, переклад.

Александрос Пападіямандис є автором, який разом з іншими грецькими премодерністами звершив перехід з культурної периферії, на якій Греція опиняється в XIX ст., весь час наздоганяючи європейські тенденції, до модерності XX ст. Грецьких премодерністів об'єднує насамперед гостре відчуття наближення радикальних змін, які змінюють світ, а також потреба зберегти тяглість епох, використовуючи різноманітні культурні практики, однією з яких є мова. А. Пападіямандиса традиційно розглядають здебільшого крізь призму новогрецького різновиду натуралізму, відомого під назвою етографії (ηθογραφία), автори якого зосереджувалися на сільському житті, звичаях та звичках простих людей, де художній нарратив часто поєднується з етнографічним нарисом. Тексти А. Пападіямандиса водночас ламають заданий натуралістичний канон та виводять читачів далеко за межі природного детермінізму, намагаючись крізь суспільну конфліктологію та порожню нею психологічну типовість говорити про проблеми метафізичного ґатунку, шукати проявів божественного в людському та природному.

Творчість А. Пападіямандиса можна метафорично назвати "ностальгією за втраченим раєм", якщо під останнім розуміти світ у первісній гармонійності та життя як прояв божественного. Саме через це мова творів А. Пападіямандиса звучить як намагання пригадати щось, пов'язане із самою сутністю людського єства, що загалом не є дивним з огляду на дедалі більший інтерес європейських інтелектуальних кіл до науки про людську психіку, виникнення психоаналізу і т. ін. Проте авторський інтерес до тем людської природи та душі, на відміну від європейських шукачів, своїм джерелом має не науку чи філософію, але релігію, що надає текстам А. Пападіямандиса аспект богошування та богопізнання. Зокрема, для багатьох текстів автора спільним є концепт ГРІХ та ПАДІННЯ, а саме гріхопадіння осмислюється паралельно крізь призму теології та психології, і такий симбіоз є явним віянням модерності. Чимало мотивів у творчості А. Пападіямандиса дають змогу розглядати його твори в контексті концепції магічного реалізму, з урахуванням того, що формально ця літературна течія за його життя ще не сформувалася, тож подібність є скоріше структурною, ніж сутнісною.

Довкола озера Спогади для друга

Коли по семи роках ти коєсь знову потрапив у гарну, таку милу спогадами місцину, був не лютий місяць, і п'янки пахощі фіалок не розтікалися повітрям. Але також не було там і Полімінні, ще однієї живої фіалки, яка п'янила твою дитячу уяву самим шелестом свого білосніжного, ляного

вбрання. Не збереглося нічого: ні секвої Паррисиса, яка огортала прохолодою тихе плесо, у якому відбивалася небесна блакить, ані колиби Лукаса Танасуласа, до якої долітали бризки хвиль, що бились об гирло озера, куди не насмілювався підплисти жоден рибалка на відстань пострілу, бо, навіть тоді коли сам Лукас спав, його карабін, покладений поруч, пильнував на незваних гостей, – і от раптом, посеред ночі, ти чув сухий постріл, який не віщував нічого доброго зухвальству того, хто надумав порушити цей закон. У це складно було повірити, та рушниця справді слугувала озерному насельникові за будильник, бо таємничо попереджала його, штурхаючи в праве плече, про скрадливе наближення човна до гирла в нічній імлі. Адже умови контракту чітко визначали: в озерних водах вільно плавати тутешнім дубкам та шаландам, а всіляким зайдом – зась! Тут-бо у всій красі застосовувано вимогу: моє то моє, а твоє – теж моє!

Іноді навідувався туди зі своїми баранами та ягнятами барба-Йоргос, хай Господь помилує його душу, Копсидакис, який ніколи не шкодував слів на розповіді про силу-силену видінь, що трапилося йому побачити (святих, ягнів, демонів, душі на тому світі, та й самий Страшний Суд, – усе це являлося перед неборокою), і, певна річ, казав він усе як на духу, коли переконував містан та "градоначальника, в ім'я усієї дванадцятки апостолів", що є потреба докорінного переоснащення церковки Святого Георгія. Тож, переконував він, як дійдуть вони до фундаменту, сам святий має прийти їм на допомогу. І дійсно, лише кирка почала лупати з глухим гуркотом землю та тупитися об каміння та ринь, на світло сонця виїшли дві однакові могили з поховтїлими скелетами, бозна через яку напасть похованих там багато століть тому небіжчиків, а поміж по-братньому сплетених кісток та землі знайшли сто венеційських дукатів. Хтось тоді увірував у диво, хтось нівроку здивувався збігові, та, у підсумку, всі побачили оновлений ошатний невеличкий храм. У тому храмику, коли він був ще старий та затісний, ти міг колись замикатися, якщо потребував допомоги святого через юнацькі муки серця. І неможливо було це назвати святотатством, адже не прохав ти у святого ніякого світського щастя, лише розради на свою печаль. І ти плив по хвилях оманливої безпеки, певний того, що ніхто інший тебе не бачив, окрім Бога та самого святого, одначе той юнак, який стеріг вівці барба-Йоргоса, хай Бог простить його душу, Копсидакиса, хоч і не був обдарований провісницьким даром, як його хазяїн, лише бачив на протилежному пагорбі, як ти підходиш до церковки та замикаєш за собою двері, – стрімко долав схил, ступаючи своїми царухами так легко, наче це була не людська хода, а легіт, що перекочувався травами.

© Савенко Андрій, 2026

Затамувавши віддих, хлопець наближався обережно до низьких, напівпобілених дверей церкви, щедро залитих олією завдяки набожності прочанок, – і через невеличке віконце бачив, лишаючись непоміченим, твої каяття та молитви, і чув, не бувши почутим, шепіт та зітхання. О, скільки ж відтоді сплигло часу?

* * *

Від моря озеро відмежовувалося широкою смугою вулканічного піску впереміж із пемзою. Частину смуги займала міська корабельня, а іншу частину – секвої. На західному ж боці, звідки починала тягнутися затока, вона звужувалася та доходила аж до вітряка Аргіріса Барбапанайотиса, який невпинним обертанням своїх округлих крил із трикутними раменами мовби закликав кораблі об'якоритися в затоці, кажучи: "Глядіть, я – на суші, а теж іду під вітрилами!" Скільки ж разів ти був змушений, скинувши шкарпетки й сандалії та підкотивши високо холоші, забридати в солону воду, щоб не відступити й таки перейти бистрину, яка утворювалася в час припливу, коли море розливалось і єдналося з болотистими водами! Чому ж ти не переривав прогулянку, вирішуючи повернутися до міста? Через те, передусім, що тобі здавалося, ніби ти щось бачив, чимось насолоджувався в цій місцині, коли та, хто оживлювала її, вже давно зникла з очей. Тож іноді ти вирішував більше завернути на північний бік, подавшись тим шляхом, який огинав ціле озеро, проходячи крізь Кавулі, усі ті поля та виноградники. Доводилося ступати по такій густій траві, що ніколи не знаєш, чи є під нею ґрунт, чи нема. А тоді по кісточки вгрузати в дрібне болото, проте чуючи себе щасливим, адже щораз уявлялося, що ти мчиш нарвати в болотяних місцях нарцисів для букету, який візьме вона... Отож, нарешті, у замащених багном мештах, вогих штанах, ти доходив до побіленої хатинки Барба-Констандиса Мідзелоса й вітався з ним, вигукуючи здалеку "Каліспера¹, барба-Констандисе!", а той сидів, луштив горох і відповідав тобі, ніжно всміхаючися: "Здоров був, синку!" І подобалося тобі уявляти себе барба-Констандисом, а Поліміню – тіткою Синьорою, лише молодшими десь так років на сорок, прикидаючи, яким щасливим ти почувався б, якщо існувала можливість жити із своєю любов'ю в такій білій хатинці (що завдячувала своєю білизною тому, як невтомно тинькувала її тітка Синьора), було б це справжньою чуттєвою, романтичною насолодою – ось так вікувати з коханою посеред пахоців та свіжості саду, маків, гранаток, мигдалів, бузку, добірного квіту та морогу (які своїм ростом завдячували невтомним рукам барба-Констандиса), – неподалік від берега чудового озера, над яким одне небо розкинулося вгорі, а друге виднілося внизу, а довкруг одні тополі та кипариси тягнулися верхівками ввись, а інші лежма міцно вчепилися в сушу. І міради зірок виблискуючи прикрашали небозвід, і стільки ж – тремтливим саявом спалахували на дні. Зарослі очерету гнулися під подувом вітру, а тоді випростували оргії² на дві свої тонкі стебла над хвилями; і лишайники, і прутняки, й асфоделіни, життя яких залежало від ласки озера та від гушавини болота, хилили свої дрібні голівки до водної гладі, наче віддячуючи водам належним шанобливим поклоном. А навпроти височів порт, оточений зусбіч вкритими зеленню берегами, свіжозелені пагорби яких грали під сонцем, мов округлі перса юнки, наповнюючи буанням життя світлобудову. Дерева вишуканою облямівкою оточували кам'янисті та піщані береги, а інші, висаджені у хвилях, ставали окрасою узбережжя із своїми

далекими розпущеними вітрилами. У глибі виднілися два ряди пагорбів, що бігли на північ обабіч довгого саду, яким довго могло тішитися око; один із них, східний, ближчий до спостерігача, увінчувався хатинкою барба-Йоргоса, хай Господь простить його душу, Копсидакиса, де іноді ти в дитинстві святкував першотравень, та й сидів собі уквітчаний віночком, тримаючи кухоль молока в одній руці, а в другій – рожен з ягнятиною; коли ще був живий твій дід по материнській лінії, барба-Александрос, хай Господь помилує його душу, Кароньярис, який вважав за обов'язок святкувати перший день травня пишно, гукаючи не лише своїх синів, дочок та онуків, але й похресників, і кумів, навіть і дочок своїх колежанок, у яких ти, семирічок, не гаючи часу закохувався, уявляючи, як біжиш за ними до бухт зі світлим свічадом вод та ховаєшся в морських печерах, входи до яких пробило піняве море, гнане могутнім подихом північника, – мріючи про щастя, уділене тобі світлим, вишуканими обіймами, вкритими серпанком бризків, ніжнорозжевими шиями, різьбленими долонями, переплетеними мереживом тоненьких вен, які визирали з-під гаптованих довгих рукавів. Ранні мрії нетерплячої юності, що нагадувала мигдаль, розквітлий посеред січня!

Інша, західна, гряда йменувалася Платана, була віддаленішою, розлогішою, і помалу підводилася на шляху до далекої гірської вершини, на самій маківці якої красувалася Монастирська Вежа, що біля неї примостився чепурний храм Святого Івана Богослова. Усе це ти міг побачити перед собою, мов картину якогось геніального маляра, як збоку озера від хатинки барба-Констандиса Мідзелоса, так і від корабельні, що виднілася навпроти, ззовні від озера.

* * *

Довге та широке узбережжя, що тяглося між озером та затокою з портом, не мало жодної піщинки, не змішаної зі стружкою, жодного камінчика ріні, вільного від трісок, які лишала корабельня. Скільки диких лісів перетворилися на ній з давніх давен на кораблі з високими щоглами, із сотнями оргій такелажу та вітрил, і скільки таких кораблів сплять тепер вічним сном на дні Середземного та Чорного морів! Два такі основи видніються нині на міліні неподалік від корабельні. Їхні борти поточив шашіль, вони почорніли від лежання у воді, гвіздки поіржавіли, шпангоути стояли оголені, без обшиття, і крізь прогалини вільно забігало море, через що здавалося, що корпус сумно посміхається самими зубами, що їх не прикривають уста, і наче із сумом спостерігає зблизка за несамовитими стараннями людей видобути собі бодай-який зиск. Скільки рук, що колись тут завзято кидалися в роботу, – зсохлі, не покояються нині в землі, скільки голів із такою кмітливістю, яка потрібна, щоб, за словами одного старого морського вовка, "зладнати цілий корабель від першої до останньої дошки", не стали поживою ненаситних морських порідь в морських глибинах! Однак той старий мореплавець втратив і сам свій корабель та двох синів у страшному штормі біля Малейського мису³ та тепер на старості літ за гіркою іронією долі пнувся зі шкури з третім сином, намагаючись збудувати на корабельні новий, ще більший, але нині роблячи це на самоті, без головних своїх помічників! Істинно, конечна потреба та звички верховодять людськими справами! Для того юнака такий корабель, певно, мав би стати якщо не задоволенням, то хоча б утіхою на старості! Так він і доживатиме віку, морський вовк уже й сам,

¹ Добрий вечір! – грецька.

² Стародавня одиниця вимірювання, що дорівнює 1,85 м.

³ Південно-східний мис Пелопоннесу.

допоки не настане той день, коли море, найнебезпечніший звір, якого він усе життя ненастанно дразнив, ставши на диби, не підкине його зі своєї спиною аж до неба, як каже Байрон, із наміром відіслати із зойками "до його богів", а тоді ж визнерне прямо на сиру землю. Хай там лежить! There let him lay!¹

Ось так будувалися й будувалися кораблі, мистецтво корабельних майстрів вдосконалювалося, а торгівля зростала. Кожен, кому кортіло розжитися кораблем, мав готового радника в особі капітана Димітриса Кассандріяноса, який, царство йому небесне, попихував свою люльку з бурштиновим чубуком і за все життя почув та побачив багато всякого-різного. Дні старості він збував, щовечора приходячи пооглядати корабельню та будівання кораблів, завжди з люлькою в руці та капшучком на тютюн, приладнаним до повстяної враки², щоб порадити з трудів та надій інших, але й розрадити себе, адже після довгих умовлянь синів, що літа його вже не ті, поступився їм своїм місцем біля штурвала. "Коли ви нарешті перехреститесь й відкладете теслярське приладдя, то рахуйте добре, скільки днів уже зростає місяць... А коли закладатимете корабель, хай щастить, приглядайтеся, де вийшов астер³... Varda bene⁴, за щогли й такелаж не беріться, щоб спустити на воду у день, коли почнеться сонцеворот...". І так небавом роздавав він свої цінні вказівки капітанові, а то й головному майстрові, про все, що, на його погляд, могло б посприяти успішному будіванню, а тоді сприяло б щасливому плаванню корабля. А хто не слухався, то хай вже нарікає на себе! Хтось з молодих капітанів, звісно, намагався пускати ті слова повз вуха, а тоді жорстоко розплачувався за це.

* * *

Пригадуеш, стояли на корабельні тоді три напівзбудовані кораблі, будіванням яких керував сам головний корабел. Неймовірний був чоловік! Як лише вдавалося йому стежити за роботами на трьох суднах, бігаючи з одного на інше, тримаючи в одній руці рівень, у другій – рулетку, а на шию повисивши стамеску, яка метляла на рівні грудей. А скількома він мав керувати?! Цілою армією робітників... Капітаном, його помічниками, пилярами, сокирниками, стругарями, конопатниками! Не бракувало й циган, які за кожною корабельною снастю звели по хижці. У ній вони зладнали горн, у який засипали вугілля, роздували вогонь міхами, і там ручниками та кувалдами кували й кували великі корабельні цвяхиджавети. Який же там стояв гуркіт! Удари ручників поглинали дзигчання пилок, стукіт рубил перекривав гулання довбень, якими конопатники вгачували клочья в щілини, та над усім цим панувало оглушливе бахання величезних молотів, якими вганялися в деревину ковані цвяхи та дерев'яні клини-кавілії, скріплюючи округлі борти велетенського корабля. А високий, кремезний чоловігя, з могутньою спиною, з широким червоним поясом, що міцно стискав враку та її простору матню, огорнувшись довкола чресел, мов чортисько, прожогом зіскакував на планшир, і його довга тінь в останніх променях сонця, що котилося за обрій, видовжувалася ще більше: ноги тяглися до прибережних секвой, тулуб хвилясто

погойдувався у водному відбитті, а голова, рельєфно виступаючи на фоні гавані, тяглася в бік озера, до підніжжя гори. Це був пургоджис⁵, справою якого було пробивати отвори під кочети. Величезний заклеяний смолою зембель⁶ валявся поміж двох палубних дощок під кормою, повний свердел різного розміру – від трьох до дванадцяти п'ядей, але можна було знайти й зовсім манюпусенькі, а найбільше було – заввишки з людину, а то й вищих. Тієї миті якраз знадобилося одне з найбільших; пургоджис неймовірним чином перекинувся через фальшборт, звисівся немов акробат і почав свердлити отвір в борту. Нечувано, незбагненно!

* * *

Сонце вже сховалося за верхівкою високої скелястої гори, і тінь пургоджиса стерлася з поверхні вод та з піску узбережжя. Майстри, а з ними й багато перехожих, які повиходили на вечірню прогулянку, підходили до корабельні, щоб і самим, поглядом лише, злитися з натугою та потом інших, а іноді – повідволікати їх невчасними запитаннями, поволі проминаючи корабельні снасті, переступаючи через палубні дошки, бруси та гнуті дошки оббиття, й, оточені гуркотом, прямували до капітанової хатинки, набитої всіляким реманентом: дерев'яними підпорками та обрізками, кошиком з інструментами, якимось одягом та покривалами, щоб зробити там ковток ципуро⁷, налитого з великої сулії у спільну для всіх гостей чарчину. Величезний корабельний пес, прив'язаний міцним ланцюгом біля хатинки, за кормою якогось великого корабля, вистрибував із глухим загрозливим гарчанням так, наче умів відрізати гудіння трутнів од звуків, що видають трудівниці-бджоли, і здавалося, що тільки кивни йому, він ладен був кинутися на зайд. Але капітан Йоргакіс, чоловік, відчувалося, освічений, невисокого зросту, з гострими шпичачками вусиків та печенем сонцем обличчям, короткою командою обривав той намір. "Цурмосе, назад! Кому сказав – назад!" І Цурмос, хоч і з нехиттю, але корився, виказуючи свою досаду затяжним гавкотом. І починала ходити по руках чарчина з питвом, і майстри-корабелі, і перехожі дякували та нахвалявали: Хай у кораблів буде гарна доля! Хай кожен їхній цвях знайде своє місце, капітане! Кало плесимо! Гарного плавання! Останнє слово більшість чомусь у вимові перекинула на плексимо⁸. А один дивак із м'ясистим обличчям, страшко, одним словом, пишні вуса якого лежали наче снопи на опуклих щоках, доходячи аж до очей, – напівморяк, напівкорабел, напіввантажник (був це, між іншим, Александрос Харавлос, той самий, що колись, стоячи вночі за штурвалом корабля, який ішов Чорним морем, на запитання капітана, який обходив корабель від носа до корми: "Чого ти все зітхаєш, Александросе?" – відповів: "Не дає мені, капітане, спокою думка, як ми виплатимо всі ті мільйони, які заборгувала наша Нація"). Отож, той Александрос Харавлос, найнятий на будівання корабля позавчора, якимось занадто простецькому, ніж слід було, коли настала його черга хильнути та побажати, вимовив геть уже невправно згадане вище слово і сказав:

– Кало блесимо⁹, капітане!

¹ Цитата з "Мандрівки Чайльд Гарольда", пісня 4, CLXXX.

² Короткі традиційні штани.

³ Вечірня зоря, народне найменування Венери.

⁴ Пильнуйте італійською.

⁵ Робітник (тесляр), що просвердлює отвори в обиті корабля.

⁶ Плетений кошик.

⁷ Традиційна горілка з винограду.

⁸ Плетіння, сплітання, встрявання – *новогрецька*.

⁹ Щоб тобі в халепу потрапити!

Усі силувано розсміялися, а світловусий капітан наспився, Цурмос скочив на задні лапи, роззявивши страшну пащеку. Брат капітана, Димітрис Цимбідас, заніс був руку, щоб схопити Харавлоса за карк і виписати тому кілька лящів, та капітан Йорґакіс не дав, хоч і коштувало це йому неабияких зусиль, адже моряки, хай і трохи освічені, а все ж не позбавлені віри у всякі прикмети та забобони. Та і як не стати забобонним тому, хто повсякчас "воює з наймогутнішим звіром", б'ється з невідомістю і не знає, а чи пливтиме на хвилі, чи піде на дно? Капітан обмежився лише гнівним вигуком:

– Припини-но язика, дурнуватий Харавлосе... бо зараз візьму цього каната...

І потім вже став переконувати брата не чинити зла недоумкові.

* * *

Там, за густоплетінням живоплоту, посеред полів, виноградників та на узбережжі, де море частенько вдиралося та привласнювало собі частину саду із смоківницями, яблунами чи грушами, а перехожі переносили свій шлях на його другу половину (щасливці-власники зацілілих угідь, кому було їм жалітися?), ти часто чув надвечір у світлі, що меркло, як корабельні майстри, закинувши на плечі зембелі з інструментом, верталися до містечка, а теслі перекидалися між собою словом, вираховуючи, коли настане та перша неділя, після якої слідом ітимуть три чи чотири празники, – Святих Петра та Павла, Святих Дванадцяти Апостолів, Святих Безсрібників Кузьми й Дем'яна та Пресвятої Евхаристії, – і розмірковували з передчасною насолодою про прийдешнє блаженство, коли вони мають поплисти на острів, що лежить на схід і зробив навіки-віків бранцями всіх своїх чад, яких розкидало по світу, прив'язавши їх до себе узами жадання та ностальгії, тож тоді всі вони обліплять два шлюпи, які обидва вийшли з-під їхніх рук, і попливуть, щоб празникувати увесь чотириденний свят. І чув ти таку їхню розмову:

– Все, уже близько, Дандисе...

– Та де там близько, Бефанисе?

– Ти оце про що? Минув понеділок, вівторок-середа – тобі раз, четвер-п'ятниця – тобі два, тоді субота, хай на те Господня воля, і ми вже прямо перед святами.

І ось вже довгий шлях коротшає, хоч і не за Софолом це¹.

Однак ти не завжди виходив у надвечір'я на ті узбережжя, омиті мілким морем, не завжди бачив валку чоловіків, яка верталася з корабельні, чи бідних жінок, які виносили звідти мішки із стружкою, закинувши їх на свої схудлі плечі. Одного разу це було зранку; ще тривала зима, і закладання нових кораблів не розпочалося. На стапелях стояла лише одна требака й два невеликі човни. Робота стояла, нікого не було, крім мастро-Йорґоса, хай Господь простить його душу, Вангелакіса, який ходив у червоній шапочці, що не скидалася ані на феску, ані на велику папаху, ані на капелюха з вузькими крисами, і завжди крутився під час будівництва кораблів у своїх заляпанних смолою повстяних штанах та міченій усіма фарбами свитці, а також Панагіївого Янніса, який ходив у високій фесці, довгих, збрижених враках, білій сорочці із своїм великим зембелем. Щойно зійшло сонце, розсіюючи летку млу, яка наповзала на зелений берег з моря, мілка вода бралася хвильками від подуву ледь відчутного вітру. Того ранку здавалося, що в самого Борею з'явився пустотливий настрій, і він грайливо голубить море. Легкий подув не засмучував ані городника,

який верхи на віслюку їхав до свого наділу, ані орача, який голосно роздавав веління своїм волам: – Цоб-цобе, Рябку, цоб-цобе, Чорнявий! – а сам із прихованою насолодою поглядав на велику каструлю, – у якій щедро полита запашиним оливковою олією доходила квасоля, приправлена соковитим червоним перцем, – вихопивши її своїм чіпким зором поміж кущів, коли та наближалася, гарно вкютана рядном, щоб не вистигнути в кошику, що тримався на плечах порядної господині, яка мов човен по воді рухалася неквапом, аж не видно було ані руки, яка підтримує ношу, ані ніг, які прямують у бік призначення. І от через кілька хвилин Рябка та Чорнявий, звільнені з-під ярма, вже мирно паслися, вискубуючи зелень поміж товстих, покручених коренів оливок, а орач з помічником всілися під благословенними кронами, нетерпляче підсуваючи до себе каструлю. Але ти, друже, не звертав ніколи уваги на таку рутину, а жадав більшого, щоб трапилися тобі на дорозі малі десятирічні діти, які, підкотивши штани вище коліна, закинувши в мішечки сандалії, забігали у хвилю. Бачив раптом, як хтось із них схилявся, щоб схопити рукою невеликого восьминога, куснути його і, намагаючись відірвати мацаки від зап'ястка, тягти на берег, де хвацько лупив ним об перший-ліпший камінь на березі, що міг бути останком старої садової огорожі, розмиті хвилями, чи уламком зруйнованої морем пристані, на якій колись вирувало життя. Твоя дітолюбна матінка не лише забороняла тобі бігати босоніж з іншими дітьми, але й веліла одягати гетри. Які ж пута накладає на нас педагогічне низьковклінство! На щастя, поруч із тобою всякчас був твій товариш-одноліток Христулуліс, якому таланило більше, бо він завжди ходив босий і ніколи нога його не знала ні гетрів, ні шкарпеток. Гоноровий був хлопчина. Увесь день гасав по узбережжю й раз по раз товариш дрібні мідії, порфіри, петаліди, крабів та восьминогів. З частини він одразу робив приману, щоб вудити рибу, яка починала клювати у надвечір'я, а частину – великодушно дарував тобі. Того ранку, перш ніж ви дісталися до млина барба-Панайотиса, який височів як вартова вежа біля західного озера морем та сушею, твій товариш Христулуліс, позаяк у тому місці води досить різко глибшають, був у хвилях неподалік від берега, – тож, коли побачив Поліміню, яка, підійшовши, збиралася заговорити з тобою, він прудко вискочив на сушу, щоб послухати, що ж вона тобі каже. Яка струнка вона була в тому темному оксамиті, що огортав її тіло! Як гармонійно окреслювався її силует – білосніжна шкіра, на якій де-не-де виринали майже непомітні ніжні волосинки, червоні, мов яблука налиті ланита, медово-золотава шия і напнуті перса, які легенько погойдувалися під час ходи! Які вишукані були її руки і як мелодійно відлунював тобі у вухах її голос! Золотаве волосся спадало з деякою недбалістю, наче його власниця так-сяк уклала його, поспішаючи вийти надвір та насолодитися морським вітерцем і приємною прогулянкою по прибережному піску; її кучері розвивалися під подувом південника, а очі з довгими віями, схожими на оперення стріли, солодко пронизали тобі серце. Пригадуєш?! Яке чуття охоплювало тебе тоді, коли ти, тринадцятиліток, встиг уже безтямно закохатися! Поліміня з тобою заговорила! Поліміня назвала тебе на ім'я! Яке ж дитяче сп'яніння може викликати однісінький флюїд! Здається – мить, і ти більше не витримаєш. Однак загадки тут ніякої не було. Її брат, на рік молодший за тебе, знав твоє ім'я і розповів про тебе сестрі. Вона ж сама й думати не

¹ Ідеться про рядки з трагедії "Антигона": "...Й коротка путь для мене стала довгою" (переклад Бориса Тена).

думала, що простромить стрілою твоє серце, якщо звернеться на ім'я, просто їй потрібна була від тебе одна послуга. Уже до тебе біг Христодуліс, підтягуючи завзято штанці, щоб розділити всю ваготу несподіваного щастя.

Поліміння співучо сказала:

– Ти знаєш де ростуть нарциси? Можеш зірвати мені кілька?

А ти так і залишився стояти із роззявленим ротом.

Та, на щастя, до вас уже підбіг Христодуліс.

– Чудово! Неймовірно!.. Панночко Полімінніє! Я знаю, де ті нарциси... зараз збігаємо й нарвемо...

– Буду вам вельми вдячна. – Відповіла вона, звертаючися вже до нас обох.

І прудконогий Христодуліс – одна холоша задерта вище коліна, друга – біля щиколотки – уже чкурнув, лише п'яти заблищали, а були вони грубі через постійне ходіння босоніж, чорні, аж в'ялені від постійного занурення в солону хвилю. За ним перевальцем, з важкою задухою, побіг і ти; однак доки ти добігав до озерного берега, чапаючи по болоту, послизаючись у заростях солонцю та осоки, Христодуліс встиг уже нарвати цілого оберемка ранніх запашних, п'яних квітів, які просила Поліміння, перескакуючи від одного їхнього розсадника до іншого, де трави по-братньому приховували бідолашні нарциси, такі ніжні та делікатні, з білими пелюстками та блідими маточками, що наче безгучно жалілися на те, чому вони опинилися на землі та ростуть так низько. Христодуліс безжально рвав їх, по двоє-трьох, разом із травою, складав собі на передрамення, переходячи від одного болітця до іншого, позираючи вряди-годи убік та зітхаючи від того, що не може тепер тими самими руками наловити стільки окунів та барабуль, скільки він бачить перед собою рогами, не може використати нарвані рослини як настилку на складання риби.

Аж поки й тобі вдалося знайти й зірвати кілька нарцисів, в руках у Христодуліса був уже цілий сніп, який він бігом потягнув у напрямі млина, де разом з братом чекала Поліміння. Між тим до них повернувся й ти, простягаючи їй блаженський пучечок, який можна було затиснути двома пальцями руки, проте "дякую", призначене тобі, пролунало дещо тепліше за "дякую", почуте Христодулісом. Ти лишився втішений і таким простим виявом уваги, й стояв у якійсь самозадоволеній дрімоті, що ім'я її суголосне з тією ніжною квіткою, про яку попросила тебе, а отримала від твого товариша Поліміння.

* * *

Відтоді Христодуліс суттєво зменшив твою частку, а згодом і зовсім припинив уділяти тобі щось з уловлених мушель, крабів та бичків, і ти швидко довідався, що він відносить їх і дарує Нікосові, Полімінніному брату. Даремно ти й далі ув'язувався за ним, як колись, човгаючи по піску, або забрідаючи по пояс у хвилю, і час до часу вигукуючи:

– Гей, Х'истодулісе, що там? Зловив восьминога?

Той пхав собі за пазуху восьминогів та крабів, перед тим ловко умертвивши, – укусом чи відірвавши кінцівки, – через що його сорочка намокала та розбухала; тобі ж показував лише мушлі, приказуючи, що після обіду піде ловити на вудку. А коли вже під вечір ти постерігав його біля ринку, як з пристані він витягував вилов, то на власні очі бачив, як на волосіні звивається якась широколобка, а він обманював тебе, кажучи, що бере її як приману, щоб вплимати когось більшого. Отак і помирає дружба!

Багато світанків промайнуло після того ранку наприкінці лютого. Проминув березень, настав Великдень, пройшов квітень, а Поліміння все не виходила погуляти понад морем біля корабельні. Даремно ти щодня вранці і ввечері бігав на те піщане узбережжя. Тоді потроху до

тебе почали доходити чутки, що Поліміння захворіла на початку весни і за порадою лікарів десь у травні вирушила в мандрівку із своєю старенькою тіткою, вдовою капітана третього рангу, що волила змінити клімат. У перші дні березня на корабельні заклали три великі кораблі, і ти щодня бігав туди, спинався біля вітряка, сідав на залишки кинутого кимось такелажу, що колись належав якійсь шхуні, мрійливо згадуючи, як на цьому самому місці кілька місяців тому стояла Поліміння, загадавши тобі нарвати той букет нарцисів; але тепер її нема, вона далеко звідси. Десь у середині серпня лише, коли завершили будувати третій з величезних, закладених раніше кораблів, ти змішався з велелюдним натовпом та пішов до корабельні, щоб подивитися, як його спускатимуть на воду. Запаморочливе видовище, як сказали б у наш час. Містечко мов вимерло на короткий час, а сила-силенна народу заповонила смужку суші між озером і бухтою. На підсонячному боці корабля – а світило вже піднялося на два пальці над обрієм – стояли дебелі, бували моряки, які промазували корпус нижче ватерлінії сумішшю риб'ячого жиру, сірки та смоли, вбивали цвяхи в напрямні колоди, призначені для спуску на воду, або підкопували підпорки так, щоб корабель почав помалу рух до води. Із затіненого його боку, що набував дедалі темнішої барви й витягувався, стояли інші, готові до роботи, працівники корабельні, а також глядачі, між тим і чимало жінок, які прийшли заради розваги. Як же закалатало твоє серце, коли поміж них ти помітив під червоною парасолею дивовижно гарну фігуру Полімінні! Вона повернулася з подорожі, а ти й не знав! Христодуліс, який на човні плавав до пароплава й бачив її, тобі не обмовився про це й словом. Та тільки-но ти її вздрів, у тебе в душі почало вирувати таємне та невідоме почуття щастя. Між тим, конопачення завершили, усі напрямні колоди скріпили між собою, корпус корабля разом зі скатними колодами промастили жиром, все було готове до спуску. Головний майстер кувалдою завчено охрестив тричі кермо, замахнувся й зробив перший удар, щоб зрушити з місця величезного корабля. Водночас упали також усі підпорки. Пані капітанова, – вродлива, чорнява, невеличка, – з нагоди свята спуску корабля вбралася як юнка у свою весільну сукню, накинула білосніжну, легку мов повітря фату, вдягла гаптованого золотом капелюшка із зображенням розквітлих гілок, коротку оксамитну жакетку по груди із шитими золотом, підгорнутими зарукавками та багряно-золотим високим комірцем, підперезала пояском зі срібними та тьмяно-золоченими бляхами шовков сукню, підбиту золотистою тасьмою завширшки три пальці. У лівій руці тримала вона срібну тацю та, обходячи корабель колом, правою – розкидала цукерки та рис на корму, на ніс, по палубі та бортах корабля. Моряки, корабели та багато глядачів, як грона на лозі, як грузила на волосіні, схопилися за кодоли й потягнули їх прямо до крайки з хвилями, ритмічно повторюючи: "Ра-зом! Узялися!" Проте, з якоїсь причини, чи внаслідок того, що ділянка, на якій велося будівництво, не була надто полога, чи через якісь вади колод, корабель хряснув, але з місця не зрушив. Прошло кілька хвилин; навалилися ще, і громада корабля зрушила з місця десь на дві п'яді, та лебідка розламалася від доданої сили, інші кодоли безсило повисли на кормі, частина людей із західного боку корабля попадала просто на прибережний пісок, а інші встояли з кодолами в руках. Залунали смішки та йойкання тих, що впали; дехто легенько забився чи ліктем, чи боком. Капітан страшенно спітнів, його охопив такий смуток, що дивитися на те вигоріле на сонці обличчя було прикро, а відставний капітан Димітрис

Кассандріянос, – отой, люлька в якого була з бурштиновим чубуком, а сам він вихляв у повстаній враці та високих, мов ботфорти, чоботях, які не скидав ні влітку, ні взимку, і зрання вже був під готовим до спуску кораблем, – стояв собі, роздаючи направо і наліво всілякі поради та вказівки, коли побачив, яка халепа сталася, зітхнув і пробасив:

– Тьху! Щоб вам пусто було!.. Мурашня...

Але лебідку вже полагодили, заправили нову кодолу й почали все заново. Та за хвилину тріснула лебідка з іншого боку від щойно полагодженої. Притягли нову, а капітан, зосереджений аж так, що забував витерти спітніле чоло, не міг не пригадати незграбне те нещодавнє побажання "добряче потрапити в халепу!" і, певна річ, якби тепер перед ним опинився той Александрос Харавлос, то живого місця на ньому не лишилося б. Капітан Димітрис, стояв, попихаючи люльку, біля хижі цигана, під кормою, та й знай собі повторював:

– Тьху ти... Мурашня...

Двоє священників, колишні моряки, які, накинувши епітрахилі та легко збігли на палубу, вже завершили освячення, наблизилися до фальшборта та спостерігали за розвитком подій, адже позаяк їхня драбина теж впала, вони мали лишатися на кораблі, аж поки він не спуститься на воду й вони із святими іконами зможуть пересісти на човен. Натовп малечі – дітей років восьми-дев'яти – гасав вперед-назад уздовж корпусу, вносячи й свою лепту в спуск. Зрештою, після багатьох спроб та застосувань найвигодливіших чудодійних засобів корабель поволі – наче наречена, яка з погордою пливе крізь натовп, – скотився в море. Здійнявся справжній гвалт, жіноцтво захрестилося, діти радісно заметушилися, а чоловіки кинулися за кормою, наче бажаючи цим перелякати корабель і змусити його таки зійти на воду. Величезний корабельний пес, Цурмос, теж з оглушливим гавкотом рвався туди-сюди, скільки йому дозволяв ланцюг, проводжаючи свою нову домівку, на яку впродовж дня його мали перевести. І поки всі бігли до моря за величезним корпусом, який повільно сповзав по колодному настилу, одна фігура з молотом раптом спинилася, розвернулася й кинулася бігти в іншому напрямі, наче бажаючи сховатися в будиночку капітана, де зберігали інструмент та де спав нічний сторож. І робив він це з єдиної причини: щоб не розділити долі капітана – його купіль – до якої, за звичаєм, дехто вимагає залучити й головного корабеля. Раптом пролунав потужний крик, що перебив усі інші звуки:

– Капітана на берег!

Цей заклик вирвався з горлянки одночасно багатьом. Капітан Георгакіс, скоряючись бажанню публіки, скинув своє легке вбрання й побіг босоніж по настилу, вправно перестрибуючи з колоди на колоду, за кормою, і в мить, коли корма скочувалася з останньої колоди, а корабель, гордовито розгорнувши блакитно-білого прапора з червоним хрестом, брав перше хрещення в морській хвилі, стрибнув з головою і сам, як і був в одязі, занурився, а тоді випірнув і, обливши громаду, доплив до мілини, вийшовши на сушу та під схвальні вигуки юрми побіг до своєї хатки, де за мить скинув вогке та вбрався у святкові шати. Під час всього цього був і ти, мій друже, та нічого з того не бачив. Твоє серце, уява, очі прикипіли до тієї, що стояла в легкому літньому, пляному та шовковому, вбранні та ховалася під тінь червоної парасольки. Лише запальні вигуки юрби змогли відволікти твою скуту увагу, коли корабель скотився у воду, а капітан тут поділив його долю. Та пробудившись від мріянь, побачив ти, ой лишенько, і дещо інше, на що більшість із присутніх уваги не

звернула. За капітаном кинувся завзято бігти, лишаючи по собі зойки радості й триумфу, а тоді й сам кинувся в море якийсь хлопець п'ятнадцяти років. Це був ніхто інший, як Христудуліс, друг твоїх дитячих років. Але з якого дива він кинувся пірнати у хвилю? Можливо, через сподівання, що після такої жертви, принесеної мінливій богині Долі, він і сам колись сподобиться чести стати кораблеводцем? Або щоб це побачила Полімнія? Ні те, ні те. Христудуліс прийшов до корабельні із запізненням, коли вже прийняли дошку, що слугувала імпровізованим трапом, і підкопали підпорки. Та він відчував нездоланне бажання піднятися на палубу. Що робити? Тож він кілька разів спробував дертися по колодах, які, хоч і були вже підкопані, ще міцно трималися, щоб тоді зухвало вчепитися у виступ фальшборта. І щоразу це хтось помічав, – або головний корабель, або хтось зі столярів, – і суворо припиняв спробу. А далі що? Позаяк він не спромігся залізти вчасно на палубу, то дістав розраду, хоча б пірнувши за кораблем у воду і пропливши трохи за ним. Ти ж у той час відчував дошкульні уколи ревнощів. Серце твоє кровоточило через той дитячий вибрик. Бідолашний Христудуліс! Що на нього найшло? І він навіть не вийшов одразу з води, щоб перевдягтися (та й де б він взяв сухе), а й далі плив за кораблем, який віддалявся від берега. Його сорочка та штани надулися, мов справжнє вітрило над морем, а коли він зрештою виліз на човен, на мигах попросив хлопців, які ревли від захоплення на палубі, кинути йому щось сухе перевдягтися. Малий юнга зглянувся над небораком і кинув йому власну сорочку та штани, а Христудуліс, швидко покінчивши з перевдяганням, рукою дістав борта, вхопився за мотузку й хвацько заліз на корабель, який через брак баласту добряче хитало на хвилях. Натовп тепер скучився біля хатинки капітана, де пані капітанова – вбрана, як і личить нагоді, – з чарівною прислужливістю пригощала всіх солодощами та напоями. А ти відчув у роті таку гіркоту, наче тобі в горло піднялася жовч, проникаючи скрізь, куди може. І ти почав супроводжувати, тримаючись оддалік, Полімнію, яка вирушила назад до міста, маючи перед очима посмішку, з якою вона спостерігала за безумним вибриком твого товариша дитячих років, та чуючи відлуння її, промовлених шепотом, слів: "Що за дивний хлопець той Христудуліс!"

Це був не єдиний випадок, коли Христудуліс у повному одязі шубовснув у воду при очах у Полімнії чи через неї. Кілька днів потому, в одну з останніх неділь серпня, Парриси́с, що вирощував секвої, – добродушний, безтурботний чолов'яга з обпеченим сонцем обличчям, пучка фески якого звисала аж до плеча, – та Лукас, – орендар озера, довготелесий, довгоногий, з білими як льон, довжелезними настовбурченими вусами та червоним мов варений рак обличчям, – сіли за своїм звичаєм "вилити один одному свій сум-печаль" біля гирла озера в прохолодному затінку від перголи біля своїх хижок. Сонце почало хилитися на захід, і вони вже з годину не раз дружньо по черзі прикладалися вустами до вуст баклаги, яка містила в собі не менше, ніж чотири літри мускату, завбачливо привезеного з міста. Їхній вірний друг, Аргіріс, співвласник вітряка, недавно навідався до них, не забувши прихопити й кілька своїх дотепів. Лукасові він запропонував цигарки, у які досипали порох, а коли той запалив одну й вона вибухнула, трохи обпаливши йому вуса, не змінившись у лиці вусань промовив: "Zagar uok!"¹ Парриси́сові ж подарував несправну гайду², запрошуючи "зіграти якоїсь гарної мелодії", однак скільки той не тужився, не зміг видобути з

¹ Жодної проблеми!

² Балканський музичний інструмент, схожий на волинку.

інструменту ні звуку. Зрештою, Аргіріс вигукнув: "От нездари, який з вас хосен!" І, вдаючи невдоволення, пішов геть. Друзі знов залишилися самі й продовжили узливання – без поспіху, але й не зволікаючи. Вони спекли на вуглях з пів тузіня кефалі і десь стільки ж крабів, тож запивати їх мускатом було саме задоволення. Сиділи й пригадували старі бувальщини, які розповідали один одному, ділячись бідами, кінця-краю яким видно не було. Паррисис, якому швидко набридла проза життя, почав співати задушевно тужинь, що в народі зветься "мераклідика", де були між тим і такі слова:

Мене скубуть мов ту лозу,
скубуть, не наскубають.

Тож казали вони один одному: "А пам'ятаєш, братику, таке? А таке, юлдаше¹ мій, пригадуєш?" Коли хтось перебуває в мальовничому місці, на природі, і поруч з ним сидить його найкращий друг, а привітною подругою між ними ходить баклага з мускатом, тоді він забуває про все на світі; так і ці двоє чоловіків не підозрювали, що за ними стежить хтось третій. Однак, якби й знали вони про це, уваги не надали б. На протилежному березі, за очеретами, на відстані десь милі, уже впродовж двох годин ховався друг твоїх дитячих років Христуліс. Що його туди привело? Наймовірніше, він вичікував, коли нарешті Паррисис з Лукасом повіються вже геть, а тим часом у нього буде змога залізти в озеро й поцупити злодійськи якогось вугра чи кілька кефалей або раків. Та дарма чекав, розглядаючи баклагу, яка без упину ходила між приятелями, тож, сподіваючись, що вони його не побачать, наважився вдатися до такого зухвальства просто в них перед носом. Та в ту мить інша несподівана подія відволікла всю його увагу.

Сонце почало хилитися на захід, коли до хатки, біля якої сиділо двоє узливальників, наблизилася жінка в супроводі підлітка. Вона була вдягнута в білі шати й тримала в руках червону парасольку, тож Христуліс, хоч і з великої відстані, та одразу впізнав, хто то був, бо була це – власною персоною – Поліміння з братом Нікосом. Обидва чоловіки звелися на рівні, та з жести і вклонянь Христуліс, сидючи в очеретяному сховкові, збагнув, що виказують вони їй шану й готові до будь-яких послуг. За кілька хвилин бачить він, як Поліміння перестрибує з берега у фелуку, – такий собі плоскодонний кораблик без кілю, – яка стояла на прив'язі неподалік від гирла, і на ній вряди-годи Лукас відпливав на лови вугрів та кефалі. За юнкою на корабель зійшов її молодший брат і, відв'язавши швартову кодолю й взявши до рук жердину, почав аварувати² на глибину загалом не глибокого озера. Христулісові майнула здогадка, що Полімінні, певно, закортіло покатися на фелуці по озеру, а Лукас, що якраз знагодився, дозволив їй таке.

Маленький кораблик рушив до центру озера, а два чоловіки знову всілися й почали прикладатися до баклаги з наміром докінчити її, Христуліс же, захований в очереті, зачаровано дивися, як, певно, дивися б і ти, на ту милу пару – юнку та її меншого брата, що з цілої сили відштовхував жердину від дна. Поліміння аж сяjala із захвату. Озерна прогулянка окриляла її, розраджувала, як брязкальце тішить немовлят, а її брат відчував, здається, таку саму радість, що виникає в семилітків, які, схопивши під пахву ранця, крадькома вислизують із школи, й, охоплені невимовною насолодою, чимдуж мчать на узбережжя чи до запруд, де пускають свої гарненькі, вправно змайстровані, кораблики. Христуліс

забув про вугрів, про крабів та кефаль, які збирався поцупити, і не міг насолодитися видом цієї дитячої прогулянки по озерних водах. Та від його наламаного ока не сховалася й незграбність Нікоса, який не вмів аварувати, як слід, і невидимий в очереті твій друг дитячих років міг лише зітхнути та промовити: "Ех, якби там був я!.."

* * *

І ось, якоїсь миті, через невміле аварування Нікоса фелука зав'язла в гущавині озерних водоростей, які від самого дна діставали до поверхні. Нікос тужився-тужився, але чим більше він штовхав фелуку, тим гірше ставало; вона добряче заплуталася, а жердина вже не діставала дна, потім і сама заплуталася між тих в'юнких, цупких, чорних водяних хашців, які марно намагався відчепити Нікос, а тоді і взагалі випустив з рук, і вона залишилася наполовину стирчати над водою. Поліміння обережно підвелася й перехилилася глянути, куди поділася жердина, але була на тому ж боці, що й Нікос, тож фелука загрозово накренилася й ледь не перекинулася. Вчасно помітивши небезпеку й геть не бажаючи проти власної волі скупатися в озері, Поліміння прожогом сіла на своє місце, виструнчилася, і випростала руку з білою хусткою, і почала махати нею в бік двох узливальників у маленькій хижі, водночас вигукуючи:

– Агов! Барба-Лукасе!!!

Та поки до Лукаса дійшло б, що його кличуть на поміч, і поки він наважився б допомогти, – адже справа ця справді була непроста, бо дно озера було мулке і всякий, хто ступав на нього біля берега, вже провалювався по коліна (з другого боку, було воно й мілке, через що плавати там здорованям було зась), – смерклося б, а ніхто нічого ще й не вдіяв би. Але, на щастя, неподалік від фелуки в очереті, сховавшись, сидів друг твоїх дитячих років Христуліс. Не роздумуючи ні хвилини, він таким, яким і був, у сорочці та штанях (а саме таким було його вбрання цілий рік), вискочив із свого сховку, несподівано, дивовижно, наче якесь поріддя стародавнього божества, яке досі жило в озері, – забуте всіма впродовж вісімнадцятьох століть і, народжене в гріху, животіло в тому очереті, хоронячись од очей християнського світу... – і поплив. Зробивши десяток змахів веслом, човгаючи животом по підводній рослинності, він дістався до місця, де застрягла фелука, заскочив на правий борт і смикнув корму з несподіваною для його віку силою, звільняючи обплетений стеблами корпус. Потім він вивільнив од плетива водоростей жердину й сказав Нікосові:

– Дивись, як треба аварувати!

І показав, як вправно торувати жердиною фелуку, а тоді перекинув її малому.

Тоді потягнув фелуку за корму, звільняючи зовсім від намотаного, а Поліміння дивилася на нього, посміхаючись, і в неї мимоволі вирвалося:

– Що за дивовижний хлопець!

Під його керуванням фелука щасливо дісталася берега перед хатинкою, де двоє пияків уже через подив були на ногах, не розуміючи, що там діється, а Лукас, уявляючи озеро морем, казав:

– Що воно таке? Наче якийсь дельфін стрибає біля човна?

– Хай тільки не катрана, бо поїсть усю твою кефаль, братику, – відповідав на те Паррисис.

¹ Супутник, товариш – турецька.

² Правити, керувати; А. Пападіямандис використовує італійське запозичення, характерне для жаргону грецьких моряків та острів'ян.

* * *

Христулуліс повернувся до свого очеретяного місця, барба-Констандис, вічна йому пам'ять, Мітзелос, із своєї білосніжної хатки, що стояла неподалік від очеретяної заплави, бачив на власні очі все, що відбувалося, тож він покликав хлопця, який скинув із себе одяг, намагаючись просушити його, розклавши на каменюці, яку все ще напікало сонце (попри те, що давно вже почало хилитися на захід), і дав йому якусь перемінну одягу. А барба-Йоргос, хай Господь простить його душу, Копсидакис, який саме проходжав неподалік зі своїми ягнятами, з цілого серця привітав парубка і сказав, що "в будучині така справа окупиться сповна", хоч і гадки не мав, що бачить перед собою байстрюче поріддя якогось забутого давнього божества. От і Лукас, із вуст Полімінї довідавшись про цю невелику пригоду, тримаючи в руках баклагу, в якій на дні ще лишалося кілька крапель мускату, підніс її і гукнув на протилежний берег:

– Твоє здоров'я, Христулулісе!

* * *

Та й навіщо комусь втрачати любов своїх друзів? Бонь Боже, Полімінїя стала б між вами; для кого вона була – для тебе чи для нього? Дитя! Вона ж за віком перевершувала вас обох. Та чи можливо стати чоловіком без того, щоб десятки разів закохуватися та десятки разів діставити відмову?

Що тепер з тією Полімінїєю: померла, вийшла заміж? Мені те невідомо, як, певно, і тобі. А Христулуліс? Той став славетним моряком, але вже багато років не було

від нього ні слуху ні духу. Ніхто не знав. Не знав і ти. Може, подався він, як і багато інших чоловіків, до Америки. А ти? І далі все філософуєш, як і я, а робити – нічого так і не робиш.

(1892)

Джерела фінансування. Автор заявляє про відсутність зовнішнього фінансування для проведення цього дослідження та підготовки рукопису до публікації.

Список використаних джерел

- Ricks, D. (1992). Papadiamantis, Paganism and the Sanctity of Place. *Journal of Mediterranean Studies*, 2(2), 169–182. Mediterranean Institute, University of Malta.
- Εισαγωγή στην πεζογραφία του Παπαδιαμάντη: επιλογή κριτικών κειμένων. (2005). (επιμέλεια Γ. Φαρίνου-Μαλαματάρη) Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Παπαδιαμάντης, Αλέξανδρος. Όλογυρα στη λίμνη (1892). <https://papadiamantis.org/works/58-narration/219-02-24-ologyra-sth-limnh-1892>.
- Zamarou, P. (2000). Φύση και έρωτας στον Παπαδιαμάντη. Ο συγγραφέας κηπουρός. Νεφέλη.

References

- Introduction to Papadiamantis' prose: a selection of critical texts.* (2005). (G. Farinou-Malamatari, Ed.) University of Crete Press [in Greek].
- Papadiamantis, A. (1892). *Ologyra sti limni*. <https://papadiamantis.org/works/58-narration/219-02-24-ologyra-sth-limnh-1892>
- Ricks, D. (1992). Papadiamantis, Paganism and the Sanctity of Place. *Journal of Mediterranean Studies*, 2(2), 169–182. Mediterranean Institute, University of Malta.
- Zamarou, R. (2000). *Nature and love in Papadiamantis. The writer gardener Nefeli* [in Greek].

Отримано редакцією журналу / Received: 26.01.26
Схвалено до друку / Accepted: 31.03.26
Опубліковано / Published: 31.05.26

Andrii SAVENKO, PhD (Philol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0003-0928-7186
e-mail: a.savenko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ALEXANDROS PAPADIAMANTIS: WRITING AS A RETURN TO PARADISE LOST

The article provides the first translation of A. Papadiamantis's short story 'Around the Lake', alongside an introduction to the unique characteristics of this modern Greek author's style.

Keywords: A. Papadiamantis, Modern Greek prose, the generation of the 1880s, translation.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.